

Петро Карпенко-Криниця

ІНДІЯНСЬКІ БАЛЯДИ

*Світлої Пам'яті Михайлові Ситникові,
визначному поетові й другові спіль-
ної долі.*

Автор

PETRO KARPENKO-KRYNYTZYA

INDIAN BALLADS

NEW YORK . 1968 .

ПЕТРО КАРПЕНКО-КРИНИЦЯ

ІНДІЯНСЬКІ БАЛЯДИ

diasporiana.org.ua

НЬЮ-ЙОРК . 1968 .

НАКЛАД — 1200

Обкладинка Василя Дорошенка

*Прийшли ми тільки заснути в могилі.
Прийшли ми тільки для сну.
Неправда, ні, це неправда:
Ми жить прийшли на землі!
(З ацтецького гимну).*

ЗАМІСТЬ ПЕРЕДМОВИ

Землі... занадто чудові... Люди... добродушні й щедрі в такій мірі, що ніхто не повірить, хоч це так. Усе, що не попрохаси у них, вони не тільки не відмовлять, а й припросять узяти, виявляючи при цьому стільки люб'язности, на скільки лише здатні їхні серця... Вони дуже добре збудовані, дуже красиве їх тіло і дуже гарні вирази облич.

(З рапорту Христофора Колумба про індіанців, відкритих ним 12. жовтня 1492).

Ми переконалися, що ці люди добрі, люб'язні, заслуговують на довір'я, і їм не властиве віроломство чи обман.

(Із записок англійського мореплавця, 1584).

Страшно було дивитися на них, смажених на вогні... від якого несло гідким смородом. Одначе, перемога здавалася солодким жертвоприношенням, і вони жертвувались во славу Господа Бога...

(Губернатор англійської колонії, червень 1637).

Індіанців необхідно... цілковито знищити, викоренивши дощенту.

(Губернатор голландської колонії, 1643).

В 1729... французи, переслідуючи Ндчес, змусили їх залишити свою батьківщину й шукати пристановища в Чікесо, Крікс і Чіроки. Лиш місце на березі Міссісіпі зберегло назавжди їх ім'я... Кінець Франції в Новому Світі був також кінцем ірокезів...

(" Книга індіанців", Нью-Йорк, 1961).

*Американські індіанці не піддаються першому-ліпшому описові...
Їх історія – наша історія...*

(Джан Ф. Кеннеді).

БАЛЯДА ПРО ЛЮБОВ

Сиворакші крик одлунивсь,
З хмизу виметнулась білка,
Нашорошивсь чуйно дятел:
Важко хруснуло галуззя,
Кущ, здригнувшись, розчахнувся –
І на кручі ніягарській
Виріс воїн Чорний Яструб.

Він вкруги чола поправив
Яструбині гострі пера,
І – в оленячій убранні,
В мокасінах оленевих,
З вірним луком за плечима
(Сагайдак дрімав при боці) –
На зловіщого скидався
Духа Смерти навісної.

В верховітті кедрів дужих
Колихалось ранне сонце.
Подививсь на нього воїн
І подумав: це – Саренка.
Отака вона весела,
Отака жагучо-ніжна,
Отакі палкі й рожеві
Розцвіли уста у неї.

На осонні Чорний Яструб
До берези прихилився,
Викликаючи в уяві
Свою мрію, що, зваблива,
Зветься – Лагідна Саренка.

От він чує: мовить батько,
Вождь розважний ірокезів:
"Дорожи своїм народом,
Чесний будь, але відважний,
Будь достойний серця доньки –
Я віддам її за тебе".

Відавай, – шепоче воїн;
Освічу тропу для неї
Навіть полум'ям вігвамів –
Наших жител – серед ночі;
Томагавк втоплю у грудях
Навіть друга, навіть брата,
Як завадить на тропині;
Приведу собі на втіху;
В горностая пишні шати
Уберу її, мов зірку;
Покладу до ніг коралі,
Хутро з видри молоді;
Мозок буйвола дам з'їсти;
Напою кленовим соком.

Хай шанує і повірить,
Що немає без багатства
На землі багатій щастя.

" Ні! – в одвіт гірким частус
Словом Лагідна Саренка –
Як нема з піску поживи,
Так любови в нас не буде.
Кровожадний і жорстокий –
Це не мій обранець серця.
Має бистрі Сарна очі,
Прудконога, мов той вітер –
Не тобі мене спіймати!"

Колихнулись ніжно віти.
Покотивсь, як хвиля, шелест.
Чорний Яструб стрепенувся.
І шмигнув повз нього олень,
І плече взялося жаром –
У плечі стріла застрягла.

Не від болю – від зневаги,
Від образи й муки гніву,
Як підбитий звір на ловах,
Простогнав нестямно воїн
У оленячій убранні:
" Хто скрадливий той суперник,
Що хотів ціною смерти
Осягти дівочу вірність?"

Поможи ж, о Духу Помсти,
Не минуть слідів до нього,
Упізнати його з обличчя!"
Втамувавши щеміт рани,
Чародійним свіжим листом,

Він стрибнув, як антилопа,
Загубився в темній хащі.

Сім ночей виходив місяць
Оглядать чуткі вігвами
У країні ірокезів.
Сім разів спиналось сонце
Над полями кукурудзи
І стежками лісовими.
Та ні в місячному сяйві,
Ні на денному окіллі
Не стрічав ніхто, не бачив,
Щоб вертався з полювання
Знаний воїн Чорний Яструб.

Лиш на восьме пообіддя,
На виду помітно спавши,
Він спинивсь між рідних жител,
І упоруч нього бранець
З плем'я Гюронів сусідніх.

Обізвались барабани.
Позійшлись усі на раду.
Всі зійшлись під стовп тотемний.
І, підвівшись, воїн гожий,
Що Орлом назвався Сірим,
Так промовив: " Мир вам, вої,
Сина Смутку і Людови
Доброчинця Гайавати!
На Ведмежій Кручі, вої,
Де ночує сиворакша,
Де бродив ваш Чорний Яструб,
Полювавши вранці-рано,
Огніздились хитрі круки,
На людське ласі тіло.

Це вони, лукаві, мабуть,
Зло затіяли вчинити:
Я стрілу в оленя мітив,
А в плече попав людини,
В чім, клянусь, вини не маю,
Бо, хоч схибив, присягаюсь,
Не умисне щоб звитяжця
З плем'я вашого забити."

Зголоснів горластий регіт,
Розіллявсь, як рокотання
Наполоханої вітром
У негоду Ніягари...
"Вірте Сірому Орлові!" –
Прохопивсь притьмом рішучий,
Обеззброююче знадний,
Ніби флейта в лісі, голос –
І по нім усі пізнали
Звинну Лагідну Саренку.

Її очі, повні дива,
Стрілись жадібно з очима
Незнайомого чужинця,
Як стрічаються дві зірки,
Що осяйно спалахнули,
Перехрещені в польоті,
Як дві радості бентежні,
Однієї спраглі долі.

Заніміла нестерпуче
Аж дзвінка, простора тиша,
Мов би в Духа Сну гостині.
Чорний Яструб шаленіє,
Ошкіряючися словом:
"Він у змові проти мене!
Він суперник мій, цей бранець.

Тільки мертво тіло бранця
Скінчить нашу суперечку!"

Причалась глибше тиша.
Насторожилася тиша.
І її порушив мирно
Вождь розсудний ірокезів,
Що кутив поважно люльку:
"Там, – рукою показав він, –
Над важким ріки зідханням
Устає Ведмежа Круча,
Де спіткались ви обидва;
Там тепер палюче – гляньте –
У ріці вмирає сонце.

Ви біжіть туди крізь хащу,
Повну звірів зголоднілих,
Через дику Мертву Гору
Ви знайдіть туди тропину,
І, як зійде повний місяць,
Поверніться з перегонів:
Хто до мене першим прийде,
За того віддам я доньку!"

Прочуваючи весілля,
Спломенів бадьорий гамір.
Вождь один лиш задивився
На останній сонця промінь:
Він сковзнувся по лицях, шезнув,
Як щеза стріла співуча,
Як два воїни гарячі,
Що пустилися в дорогу.

Облягла сувора сутінь
Розгамірені вігвами,
Де на ранок ліпші страви

Готувалися весільні.
Забриніли перші зорі.
Над рікою слався погук.
Проричав бізон підбитий
І, вболочений, звалився,
Аж в очах його великих
Безліч зір затанцювало
І гостей весільних безліч.

Так проходив час турботний
Межи радістю й безжур'ям.
Тільки Лагідна Саренка
Горювала одиноко,
Заполонена мовчанням.

А як вийшов повний місяць,
Зупинивсь посеред неба,
Наче в морі лебідь білий –
Серце тіпнулось дівоче,
І уста прошепотіли:
"Швидше, швидше, Сірий Орле,
Повертайсь до мене першим!"
І в цю ж мить одвініч громом
Барабанням оглушилась:
Біг відсапуючи, гордо
У вождевому вігвамі
Поклонився Чорний Яструб.

"Ні! – спалала ярим гнівом,
Як огнем, дочка вождєва –
Не в твоїм багатстві щастя,
Кровожадний і жорстокий!"
Прошугнула пауз клени.
По траві прошелестіла.
"Ні, огидний Чорний Яструб!" –
І в п'їтьмі, як птиця, зникла.

Шурхіт ріні під ногами.
Б'є в обличчя шулко вітер.
Ніягара крушить берег,
Не знаходячи спокою.
І від берега, хитнувшись,
Одірвавсь, майнув між хвилі,
На бистринь ріки смертельну,
Із берези вутлий човник.
Бліднув місяць побіч нього.
В слід йому сова кричала.
"Не повернешся!" – шуміли
Очерети, вітром гнуті.
Та його вже не спинити,
Як грози на видноколі –
В ньому Лагідна Саренка.

Сполошившись, на згірку
Тужно чайка заквилила:
Відштовхнувся від погорблин
Прибережних другий човен,
І його погнала хвиля
Бистрині на вічну здобич,
А у нім плавця погнала –
Той плавець Орел був Сірий.

І при місячному світлі,
На самім краї прірви,
Водоспадної безодні,
Два човни на мить зустрілись,
Двоє серць забилося палко,
Як одно велике серце, –
І сховалися назавше.

Але смерть їх не діткнулась.
Бачить Лагідна Саренка,
Як згаса вечірне сонце;

Чути Сірому Орлові,
Як щодня ридає чайка,
Бо, любові своїй вірні,
Перейшли вони на інший
Течії прудкої берег –
В царство Вічного Мовчання.

Там (в це вірять індіанці)
І живуть вони, два духи,
Нижче скель, з яких безумно
День і ніч вода рокоче.
Там живуть два добрих духи
В кришталевому заглиб'ї,
У мінливій грі веселки,
У води кипучім вирі.
Тільки інші їх імення:
З давніх пір вона донині
Зветься Дівчиною Мряки,
Він – Володар Водоспаду.

Баффало, 1961.

ХОЛОДНИЙ КАМІНЬ

Сивий пророк Моніббзо,
утомлений важко літами,
Жив серед лісу крайсвітнього
тільки один у вігвамі.
Дружба з багаттям була йому
звіданих мандрів миліша.
Душу спокоем, як трунком,
поїла настояна тиша.
Зорі над ним осипались,
миналися грози й хуртечі,
Звірі звикали до нього,
і птиці сідали на плечі.
Людам же ближчий він був,
хоч від людського схований ока:
Чутка по світу ішла
про могутньої влади пророка.

Чутка легендою стала.

І, з мислю про дальні причали,
В племені Чіпува
десять мисливців ночами не спали.

Воїнів десять, як тих бистрооких орлів
молодих ще,

Вийшли небавом з послулих осель
у лихий холодище,

Вийшли у ніч, розшукать Маніббзо,
щоб здійснив їх мрії.

Довго блукали вони,
подолавши в путі чорторії,

Гори, де воїна ще не ступав
мокасин, преглибок і

Води, яких не торкало весло,
і пустелі широкі.

В ранок імлистий за ними глуху,
як мовчання, завісу

Щільно зімкнула сивіюча пуша
крайсвітнього лісу.

Вийшов з житла Маніббзо,
дарунки прийняв. І до нього

Перший мандрівець озвався:
"О, могутніший сонця ясного!

Воїном дужим зроби мене:
битви люблю я і лови."

"З уст моїх, – мовив пророк, –
не чували ще люди розмови.

Здійсню бажання твое!"
Зашарівшись, пророчої сили

Другий мандрівець жадав.

Найгарнішим за всіх, щоб любили
Спрагло дівчата, хотілося
третьому бути, стрункому.

Кращим бажав танцюристом вернутись
четвертий додому,
П'ятий – мисливцем, а шостий –
прудкішим од блискавки й вітру.
Сьомий кохався у пісні.
І пісню виводить нехитру,
Поруч зажури, де щастя усмішка
ярка не цвіла ще,
Так він хотів, щоб людей у біді
звеселяти найкраще.
Мріялось восьмому скарби земель
недосяжних відкрити,
В рідну країну казкові принести
і виплекать квіти.
Прагнув дев'ятий сміливцем
щодня зачинать полювання...
Всім їм пророк одповів, як і першому:
"Здійсно бажання!"

Остеронь інших десятий мандрівець
стовпів. Заповзято
Чухав потилицю, мовлячи:
"Буду просить небагато –
Хочу безсмертним лишитись."
Пророк похмурнішав одразу.
"Знаєш либонь, що безсмертя
не слухає слова наказу.
Ділом значущим безсмертя
купується в горі й любові.
Знаєш ти й інше: не чули ще
з вуст моїх люди відмови.
Будеш безсмертним!" – Прорік Манібóзо –
і в камінь великий
Миттю його обернув. Без кінця
він лежатиме, дикий.
В вічності вирок стихії не буде

страшний йому жодний.
Камінь безсмертний, але без життя
і бездушно-холодний.

Дітройт, 1954.

ВЕЛЕТЕНЬ І МУХА

Давно, як земля молодою
Була ще, і праліс веснів,
Ріка Мерімак поселила
У себе немало бобрів.

І риби жило в ній багато,
І, спраглі, удень чи вночі
Рікою пишалися звірі,
Прозористу воду п'ючі.

Нікому дошкульна тривога
Життя не мутила, та ось
Назнав до свого водопою
Тропину до берега лось.

Той велет пожадливий, лось той
Найбільшим був звіром тоді.

Як пив, то, здавалося, скеля –
Не він – маячить у воді...

Буйніли над берегом звично
І кручі, і хаша дзвінка,
І лиш, мов дівчисько, марніла,
Міліть починала ріка.

Родина бобрів ужахнулась:
В їх житла вкрадалась біда,
Кругом, обік жител їх, зримо
Швидка убувала вода.

І лося прогнати благали
Сполошених звірів бобри,
Та велетня звірі боялись,
Як власного скону щори.

Йому ж було ділом звичайним
Щодня навіщати ріку,
Жадливо втягаючи в себе
Годинами хвилю пливку.

Ріка усе більше міліла.
І рибу дійняв переляк:
Бобри на безвідді не згинуть,
А рибі утриматись як?

До інших ублажливо звірів
Окликнувся риб'ячий хор –
До вовка, ведмедя й лисиці,
До мешканців прерій і звор...

Ніхто, зацікавившись, не вийшов,
У власний урісши барліг.

Похнюпився лев навіть дужий
І з велетнем битись не міг.

Тоді обізвалася муха:
"Я лося сама прожену!"
Розкотистий регіт звіриний
Пробіг, мов порив буруну.

"Лякливі, не смійтеся з мухи!
Ви гнів зневажаєте мій:
В малому таїться велике,
Як сонце в краплині малій" –

І мстиво напала на лося.
Лось сили напружив свої,
Щоб муху забить, та, маленьку,
Він зовсім не бачив її.

Настраханий велетень, хутко
Уверх дременув по ріці,
І рев його злющий-презлющий
Гримів на чотири кінці.

Ріку ж Мерімак перетнули
Пороги, і стогін води
Метаять стрімкі водоспади –
Це збіглого лося сліди.

Нью-Йорк, 1960.

СТВОРЕННЯ ЛЮДИНИ

Чорна ніч над штатом Алабама!
Чорний вітер дме без відгалу
Десь аж з Мехіканської затоки.
Чорний вітер горя чорного й тривоги
Нишпорить під вікнами навшпиньках,
Спохвату у шибки загляда, регоче
Моторошним реготом, танцює,
Тужить, заливається риданням,
Бозна-де шеца –
Полум'я ж не згасить, не розвіє:
Проти чорних вікон хрест пала зловіщий,
Куклукскланівський палає
Вироком смертельним хрест.
"Мамо!.. Люди при багатті
Гріються на вітрі?..
Випусти... побавитися... Мамо!..."

Чорна мати пригортає сина чорного.
Поруч неї – колодій нагострений...
Полум'ям ояскрена, гаряча
Тихо по щоді повзе сльоза.
"Сину, сину...То звір'я – не люди...
Їх і світ цей вовк явив хитрущий –
Давня так легенда повідає.
В тих краях, де річка Сакраменто,
Звідси недалеко і неблизько,
Жив народ – велике плем'я Мівок.
Знищили його! Легенда ж залишилась!"

Пройда луговая, злий-презлий вовцюга,
З пагорку обвівши далеч хижим зором,
Вишкірив незграбно зуби.
Він сміявся. Потім хльоснув
Зопалу хвостом і сам до себе мовив:
"Браво! Світ я все таки створив чудесний.
Любо глянуть... Сонце!
Води з рибою.
Є завзяті плазуни. Пташні тьма-тьмуца.
Є кмітливі, достобіса, звірі!
От лиш... Бути рікам сліз: людина
Прийде в світ мій..." Хижий зір його потьмаривсь.
Дикі гуси дружнім
Гелґотом озвалися до нього –
Низько пролетіли, зникли...
Врешті, він бундючно став на задні лапи,
Став і так завив, що аж кроти поблідли
В норах,
Лев сердито рикнув,
Сови ахнули,
Вирячив баран гірський невинні очі...
"Сходьтесь, – вовк звіщав, – злітайтеся і злязьтесь,
Бестії, по вашого творця велінню!"
Швидко в лісі галяву запрудив

Натовп розмаїтий. Вовк озвався до нього:

"Братія!.. Мій вовчий розум,
Серце, навіть сни мої віщують лихо:
Так, а чи інакше в світі нашім
З'явиться людина!
То ж бо, чи не ліпше, як створю я
Сам її, при вашій допомозі –
Бич цей грізний, нападь цю на наші
Голови безжурні?..
Власне, лиш для цього й скликано
Віче історичне...
В добрий час почнімо ж думу думать,
Раду радить!" – і, стрибнувши
З пагорку,
Вовк згубивсь між натовпом строкатим.
Натовп колом хутко розмістився.
В колі всі слухняно посідали
З левом на чолі – грозою віча.
Він же й першим виричав промову:
"Люд... Людина – це ричання,
Шерсть, кігтясті
Лапи!
Голосом таким, як мій осьь,
Буде всіх на смерть вона лякати
Звірів,
Злякану роззяву
Легко зловить і додушить
Лапою, а кігтями зрихтує
Трапезу"...
"Смішно, – умішавсь ведмідь, – такий от
Мати голос, як сусід мій, що лиш
Здобич розганя безглуздим риком.
Перш за все, людині необхідна
Сила багатирська. Як у мене!
Досвід швидко, випрямлено й тихо

Рухатися. Жертву схоплюють безшумно.
З огляду на це, їй хвіст, наприклад,
Зовсім непотрібний!"
"Так то так, – озвався олень, – тільки ж
Глупо виглядатиме створіння
Рогів двох позбавлене вітластик,
Двох величних, двох чудесних,
Рогів двох казкових.
("Слово!.. Дайте слово... Протестую!" –
Згарячу хтось вигукнув).
Лев 'яче ричання зву абсурдом...
Гострі очі, вуха чуйні,
Роги два чудесні – ось чим
Нам потрібно обділить нове створіння,
Мирне і безшерсте.
Так, безшерсте, як та риба."
"Слово!.. Дайте слово... Протестую! –
Мекнув згарячу баран гірський. Громало
Віча історичного! На тебе
Звірів грізних покоління
Дивляться! Проектів, сиріч рішень
Мудрих ждуть подохлі і живі ще!
Волею твоею
Твориться людина! Сльози... Вибачте,
Сльози щастя
Капають з очей моїх баранячих...
Так! Ми творимо велике діло!.. Шо ж це?
Роги перш за все! Безрогая людина –
Зовсім не людина, а вівця. Овечка!
Олень це збагнув, та – леле! –
Він пропонує вітласті роги,
Справжній сенс яких у тім, шо всякий
Телепень спіймає легко в хашах
Власника таких от – хай мені пробачить
Олень – ідіотських рогів.
Роги мусять бути закручені, міцнюші,

Мов той камінь,
Здатні збільшувати
Тіла людського вагу й ударну силу...
Висновок: нехай живе з рогами!
Справжніми! Як маю
Я, баран!!! Або така, або ніякої..."
Шум пробіг по колі вічовому. Віче
Швидко гамірніло, і зчинивсь, нарешті,
Дикий галас, дикий рев такий, що
Вовк прокинувся (він дрімав, сірома,
Ледве черги слово
Мовить не проспавши):
"Спокій, братія... Спокійно!
Криком дуру не заглушиш."
Солодко і звучно позіхнув. При цьому
Бока лапою почухав.
Згорда глянув на присутніх. Визвірівсь:
"Більш дурніших баяндрасів,
Ніж ці всі промови ваші,
Зроду-віку я не чув ще.
Сон лиш наганяєте на мене!
Кожен хоче бачити людину
Майже копією
Власної нікчемности,
Знаючи либонь, що він тварина
В світі не найкраща, і повинен,
Отже, створювать нову істоту
Кращою за себе й інших звірів...
Мушу все ж признати
Рацію ведмедю: випрямлено
Варто вміти рухатись людині.
Жодний хвіст їй
Справді непотрібний, бо це знає
З досвіду ведмідь – хвости, звичайно,
Є й були для бліх лише притулком
Зручним.

Очі й вуха людські
Мають бути кращі оленевих.
Чуєш, Оленю?
Всякі ж роги, шерсть, тим наче лапи,
Кігті і ричання – це ознаки
Вані, тільки вані, важкодуми.
Зовсім іншою, ніж ми (принаймні,
З вигляду) в'являється мені людина –
Бич наш, кров і горе, смерть і сльози:
Спритна і хитріша, і підліша
Всіх на світі звірів,
Хижих птиць і риб, зміюк і гадів...
Думайте ж не шерстю і рогами –
Головами думайте, братове!"
"Ну, й крутій ти! Мелеш, мелеш
Бозна що, – звернувсь бобер до вовка, –
Сам хвоста то маєш, а людину
Хочеш обезхвостить. Ще й з ведмедя
Кпиш, пронозо!.. Він потрібний,
Хвіст! І то – широкий, плоский...
Чим же зможе перетягувать
Мул чи там пісок усякий
Наш новий колеґа?"
"От, каналія!" – подумав злий-презлий вовцюга.
Він хотів сказати щось, та в що мить безумно
Ахнула сова (дійшла до неї
Черга промовляти). Ахнувши,
Крилами затіпала:
"Крил моїх шамріння чуєте,
Ви, що глузд ясний утратили?!
Наш новий без крил бо не обійдеться
Мешканець землі! Йому бо землю всю
Схочеться побачити.
Більшу й меншу здобич вислідить,
Спритно вполювати.
Ви, що вовку, злющому вариводі,

Зроду не догодите,
Що ж це ви безкриле затіваєте?"
Ахнула!
Крїт обуривсь: "Як людині
Дати крила, то вона об небо
Голову розіб'є! Близько
Сонця продітаючи,
Очі новиналює... Тим часом
Зовсім без очей, вона, наслива,
Зможе рить вологу землю,
Чесно і премудро."
Крїт скінчив своє казання й, після
Нього, слово узяла смугаста
Миша.
"Віче це – не віче. Посміхо-о-вище! –
Миша пропищала. –
Ліпше нам розлізтись, розповзтись,
Ліпше розійтись, розлетітись,
Ніж творить незрячою людину."
Випищавши гнів свого обурення,
Миша невгавала:
"Ваші балі і збіговище
Ваше бойкоту-у-ю!"
Писнула й притьмом лишила
Коло вічове: в траві пропала.
Цей серйозний інцидент одразу ж
Використав злий-презлий вовцюга:
Кинувсь на бобра і вирвав шоку.
Збішена сова на вовчу
Голову стрибнула – й крїт ще
В землю не заривсь, як почалася
Бійка не на жарт, либонь. Тріщали роги.
Шерсть летіла. Рев і стогін, і звірячий
Зойк стояв над галявою, доки
Сонце не звістило надвечір'я.
В пору ж надвечірню

Всі, хто був на вічі,
Мовчки розбрелись по галявині. Кожен
З чорного в'язкого ґрунту
Сам почав ліпити людину,
Взявши за зразок самого себе.
Вовк моделював окремо. Вовче діло
Він робив, одначе,
Знаємо з його промови,
Зовні, виглядом своїм, на звіра
Вовків твір скидатися не буде...
Ніч, протє, зближалась. Отемніло.
Праці ще завязтці не скінчили –
Спать лягли. Та хитрий луговий вовцюга
Зрікся сну, забув про втому й їжу,
Думав і лінив. Коли всі міцно спали,
Він мовчазно обійшов кругом, водою
Зозла помочив чужу роботу,
Лапами при тому попсувавши.
Ранком же скінчив модель свою людини,
Дав життя їй, перед тим іще, як інші
Наново за працю узялися...
...В раннім сонці з пагорку дивились двоє:
Хижий вовк і створена
Вовком злим-презлим людина.

"Так воно було в легенді" – чорна мати
Синові сказала.
Хлопець не озвався: спав давно вже,
Нею приголублений.
Спав. І ріс. І сили набирався –
Дня прийдешнього нова людина.
Що йому до вигадки минулого?
Може він колись її й почує,
Може в книжці знайде – по-новому
Все це зрозуміє,
Іншими очима прочита.

Покищо йому, напевно, сниться
Жданий ранок, сонце і щасливі люди...
Спить він і росте, міцніє,
Чорним вітром горя чорного й тривоги,
Вітром Алабами заколисаний.
Поруч нього – чорна мати,
Ніж великий – колодій нагострений,
Чорна ніч і хрест обвуглений за вікнами
Чорними,
Куклукскланівський
Вироку смертельного
Чорний хрест.

*Алабама, 1956 – мешкаючи під мостом ім.
Джорджа Вашингтона в Нью-Йорку, 1964.*

ДРУГА БАЛЯДА ПРО ЛЮБОВ

Уночі, коли вітер провітрив Канаду,
Коли виткали зорі застиглу пітьму,
Попросився хоробрий до мене в баладу
Індіянець, що жив двісті весен тому.

За вождя в плем'ї Сенека був він, і всі з ним,
Супокою шукаючи, щастя й відрод,
Поклонялись великому Духу, що, грізним,
В ніягарський зайшов і сховався водоспад.

Всі боги до малої людини жорстокі.
І благався щорічною жертвою дух:
Жеребки витягали дівчата щороку,
Щоб умерти одній з молодих щебетух.

Обиралась найкраща з усіх — Наречена
Водоспаду, "вінчання" покірне з яким

Було святом для племені, й прірву скажену
Зустрічало дівча, як навічний свій дім...

Шумовіли вітри і дощі, і пороші
На заблуканих ловах, плотах переправ...
І ополудні хмурого дня вістоноша
У вігвамі вождя зупинивсь і сказав:

"Повелителю! Вір, мені легше стрілою
Двох звалити биків, аніж слово ректи:
Випав жереб дочці твоїй будь під водою...
Знепокоєні всі ми... Як вирішиш ти?"

Індіанцеві брови зломилася сиві.
Кам'яна похилила задума чоло.
Що ж вирішувать? Дух до вождів милостивий,
І відмову простить, не прийнявши за зло.

Це ж єдина дочка – свідки небо і гори...
Та у скроні гаряча ударила кров.
Він мовчав... І таким онімело-суворим
Для приношення жертви на берег прийшов.

Неспокоєм грози Вітер Півночі дихав.
І кружляв хоровод І, потупивши зір,
Вождь не чув, як життя його світла утіха,
Спохмурнівши, прощалася "Піснею Гір":

... Туди я йду!
Володар гір усіх,
Туди я йду;
Назавжди кличе-зве,
Туди я йду;
До себе вабить-зве,
Туди я йду;
Він кличе: "Швидше лיןь!"
Туди я йду!..

Білий човник – і все "нареченої" віно:
Сплі очі, квітів багаття живе...
Гомінке отишіло прощання. Хвилина –
І залишиться батько... Дочка відпливе.

І вона, уклонившись усім, від
пли
ває,

Водоспаду назустріч, як долі своїй.
Ніягара бушує. Грозою безкрає
Жаламутиться небо. І раптом старий

Одділився од натовпу вождь. Сивобровий,
Шугонув, як та іскра, в ріку. У човні
Перегнав "наречену" – і повні любови
Їх зустрілися очі...

Як тяжко мені

Перекреслювать смертю, навічно трофеї
Відавать їй – жагу цих двох рідних сердець.
Індіанець пливе ж поруч доньки своєї...
Водоспад.

Розкривається прірва.

Кінець.

Торонто, 1953.

МЕРТВА ДОЛИНА

Нас облягла, товаришу, нітьма.
Це, після спеки, добре. Ми ще нині
Доберемось до міста, хоч чортма
Води і хліба в мертвій цій долині.

А поки зорі падають на путь
І ми в путі, зоріння душ чудесне
Я воскресу людей, що не живуть,
І зовсім інший світ, що не воскресне.

Так, слухай... Бачиш – просторінь глуха?
Десь тут на згір'ї, на пагорбі, можливо,
Стоїть щоночі привид і зідха,
І озирає темряву журливо.

Це – привид жінки. Моторошно їй,
На мовчазну змінившись скорботу,

Щоразу бачить обшир неживий,
Оцю безпліддя немічну скупоту.

Але у тім, що є, що кам'яна
Голіє пуста й тиша спить безкрила
На подолінні мертвому – вона,
Ця прежорстока жінка завинила...

Колись тут пуца бурхала й цвіла –
Ти не питай, коли? – і гримотіли
Річки, і плем'ю мирному була
Долина краєм злагоди і сили.

Та ось нових колоній шукачі,
З хрестом в одній руці й мечем у другій,
З холодним Вітром Заходу, вночі
Сюди прийшли, як вісники наруги.

Серед вогню схрестилися на смерть
Рушниця й лук, двосічний меч і креміль.
Сто сорок діб поїлась кров'ю твердь,
І вибухала загравами теміль.

Коли ж останній бій прошаленів,
Замовк з хоробрим воїном останнім –
Лишились діти, юрби матерів
У непокорі скорбній і стражданні.

А промінь волі – жертв усіх суддя
І свідок битв – яснів крізь біль і тишу.
І от знемогле плем'я за вождя
Собі обрало жінку найсмілішу.

Довіри стиглий плід бува гірким.
Надія завжди з дійсністю в двобой.

Не заважай, мовчи... Я оповім,
Як згинув Край Долини мовчазної...

Був хмурий Демон Білих: як же сить
Закинуть, ранню виждавши зірницю?
І, щоб вождя жіночий пал скорить,
Явив лиху Диявольськую Птицю.

Вона, що в Вітрі Заходу жила,
Мов та невловна в грозах блискавиця,
Вселила жінці буйну силу зла –
І стала жінка хижа, як вовчиця.

Обпала серце лють, і очі злим
Заблиснули приском гніву – нелюбоби.
Став, раптом, біль народу їй чужим,
Їй, що забагла величі і крові.

Здушивши клекіт бунту й нарікань,
Бентежну пристрасть хитрістю й обманом,
На всіх вітрах розпачливих страждань
Шаліла катом жінка і тираном!

Такі страшні діла її були,
Що зір яскріння гаснуло рожеве,
Річки спинялись, квіти не цвіли,
І навіть сонце блідло полудневе.

Про це дізнавсь Великий Дух. І ось
Його крило вже будить подоління:
Застугоніли скелі, затряслось
Вітристе неба чорного склепіння...

Отут, спинись! Пояснень не проси,
Бо ворухнувсь он камінь. Верховіття

Дерев шумлять і линуть голоси...
Це інша ніч – не нашого століття.

Хор забитих воїнів

Мандрівцю дальніх літ, послухай
Цей автохтонів мертвих спів,
Живої правди спів.
Тобі звучить крізь літ імлу хай
Він, як відлуння наших днів,
Як скарга наших днів.

Удруге встать не маєм сили,
Бо спопелив огонь тіла,
В долині цій тіла,
За те, що волю ми любили,
І не корились духам зла,
Ненатлій силі зла.

Голос шамана

У смертний час,
Відчувши, що помираю,
Я дуже здивований був:
Усе тускніло.
Сумний залишив я дім свій.
Вдивлявся я в далеч,
Свій дух посылаючи на північ,
на південь, на схід і захід,
І вирватись прагнув
Од смерти,
Але, в порожнечі,
Шляху порятунку не було.

Хор забитих воїнів

О, ти, що з іншим ступиш віком
На подоління, вслухайсь: крок,
Дзвеніти кожен крок
Твій буде чесним нашим криком,
І наших засівом кісток
Дзвенітиме твій крок.

І буде камінь дихать кров'ю
Скрізь, де залишиш ти сліди,
В долині цій сліди...
Візьми ж наш спів собі з любов'ю,
І нелукаво в путь іди,
У бій за правду йди!

Великий Дух

Я чую повість мертвих. Де живі ще?
Де ти, жорстока жінко? Об'явся
І правий вирок мій прийма покірною.

(Мовчання)

Демон Білих

Облиш її. Вона моя тепер,
І не підвладна чарам слів твоїх,
Ані погроз. Так жолудь золотий
Старого дуба гілку залиша,
Щоб прорости і корінь запусить
У щедрий ґрунт...

Великий Дух

Ти помилився, Демоне лукавий.

Від дуба жолудь пада недалеко.
Програєш бій і жертву свою вернеш
Мені в угоду власними руками.

Демон Білих

Тобі либонь часу ще не було
Збагнуть моєї сили наготу,
Хоч розбудив дрімоту я твою
На півпуті відкрити моїх, моїх
Завоювань, реальних, як ця ніч.
Назвуть мене в історії лише
Одним коротким словом: капітал,
Але в цьому слові все: погорда й гнів,
Жага метких захланців, хліба шмат
Для бидла в людській шкірі, і прогрес,
І, коли хочеш, логіка життя...
Моя хода упевнено сяга
Ще не збагрилих кровію земель,
І я трошу, немов той трухлий хмиз,
Твої закони й межі володінь,
Бо знаю: світ грядучого – мій світ
Нема мети без прояву зусиль!
І, як твоїх легенд, казок твоїх,
Твоїх наївних мітів той дракон
Стоглавий, чудо-звір стоокий той,
Я випускаю сотню жал: брехню,
Лукавство й розклад, зраду і злобу,
Отруту душ, насилля й мор... Я смерть
Несу всьому, що, підступу мого
Свідоме, опір може учинить...
І ти у мене хочеш виграти бій?

Великий Дух

О, так! Твоя поразка неминуча.

У тім, що говориш, засудом таїться
Бездонна прірва гибелі твоєї.

Демон Білих

І це була б кастрація життя!
Не має дійсність виразу, яким
Лише залита світлом, як його
Не має в тьму занурене лице.
Ти не збагнеш, не визначиш добра,
Коли не буде зла посеред нас,
Бо відчувають солодощів смак
Лиш ті уста, що знали гіркоту.

Великий Дух

Стара, як світ, мелодія. Одначе,
До світла тільки тягнеться стеблина.
Бджола шукає квітки негіркої,
Щоб мед у сотах солодко загуснув.
Добро ж із серцем людським народилось,
Як з птахом крила родяться для лету,
І, мов луна мисливцеві на голос,
Воно готове в кожному озватись
На клич людини – гордості земної.

Демон Білих

Реальність б'є фантастику! Поглянь,
Як онде люди племені твого,
Біля вузької голоду тропи,
В біді, у гної ран від куль моїх,
Мов те гілля, що корчиться в огні,
Усі, зчорнілі, трепетно ячать.
Це вже музей потомних поколінь.
І не збагнуть вони ні мук людей

Цих, ні добра твого, ба навіть прав
На існування, заняті своїх
Рятунком душ і підлих існувань...
І уяви, як завтра поповзе
Уся, до мене сильного, людська
Отара й мудрим, чесним нарече,
Хоча б сьогодні вигубив сливе
всі племена з тобою заразом...
Скорися й знай, що зовсім не добро
Формує світ, а сила, хай і зла!
У силі – правди міра, бог і чорт.

Великий Дух

Вогню пожежі полум'ям не згасиш.
Хто сіє злість – її й поже він. Сила ж
Нову, мов лева з нетрів, кличе силу...
Але ніщо не діється з нічого,
Ніщо в житті дарма не пропадає.
Якщо за зло тепер ти не одвітиш –
Через віки стріла моя грозою
Тебе настигне й смертю покарає.
В це вірю твердо, Демоне підступний,
Як вірю в те, що жінки не сховаєш.

Демон Білих

Ну, що ж... Побачимо...

Хор жінок

Проймає ліс вогниста каламуть.
На нас полює полум'я й мечі:
По лісу скаче вершник.
Нас топчуть коні, кулі злі січуть,
А вірний лук – не зброя уночі:
Зловіщий скаче вершник.

Молитва старих, калік і помираючих

Спогляньте на нас!
Споглянь, Тишют!
Споглянь, Тамашют!
Споглянь, Юхахйт!
Споглянь, Ешепат!
Споглянь, Пицсюрют!
Споглянь, Теуксит!
Споглянь, Укат!
Ви всі допоможіть нам!
Слова наші зливаються з хором благання
Високих гір,
Великого каміння,
Могутніх дерев;
Зливаються з благанням
Наших тіл і сердець.
Ви всі допоможіть нам з надлюдською силою,
І ти, день,
І ти, ніч!
Дивіться на нас, одиноких у цілім світі!

Хор жінок

... І звір, старих минаючи й малих,
Біжить з вогню, поживу віднайти:
Лихий гарцює вершник.
А люди зайшли (хрест на шиї в них!)
Мечем дитячі порють животи:
Регоче й скаче вершник.

О, зорі! Вкрийте квітням пресумним
Пів неба, в темі оплакуючи нас:
Легить кривавий вершник.
Про нашу смерть нагадуйте живим

Над Подолинним Краєм повсякчас:
Летить еспанський вершник!

І зорі небо всіяли рясні...
... Ти бачиш їх, товаришу, сьогодні.
Але нема вже пущі, лиш самі
Камінні звори й пагорби холодні.

І скрізь німе тиша... Ні лісів,
Ані річок гримучого повіддя.
Сухим, навічним сном закам'янів
Змарнілий простір смутку і безпліддя.

Так Дух Великий злочин покарав.
Здобувши жінку в Демона жорстоку,
Він залишив одну її між трав,
Що надслухали музику потоку;

І повелів, щоб гинув без пуття
Перед очима в неї край пишноти,
І пік їй душу розпач каяття,
І серце меч пронизував скорботи.

А все пошезне – привидом вона
Стоять щоночі буде у долині,
Допоки зла добро не покона,
Бо Демон Білих... з білими і нині.

Так зникнув Край співучих верховіть.
Як слід його, як пісня лебедина –
Дивись: он тінь...

Палають зорі. Спить
Каліфорнійська Мертвая Долина.

Каліфорнія, 1958.

ВИРОК МОНТЕЗУМИ

"Орлицю Вітру тебе нарекли,
Зростили, як вітер, прудку.
І ось, не в околі пошани й хвали,
Не в слави гучної вінку –
Стоїш ти у розпачі, мертва навіки,
Живі опустивши безмовно повіки.

Який же віддатись поміг тобі дух
Обіймам чужинця, що грім
Баталії, "воду огненну", біду
І сльози приніс нам усім?.."
"Прости, володарю... Не духа це діло –
Осліплене серце моє завинило."

Ацтеки принишки. Монарха рука
На черепі людським лягла,

І друга – стрілу піднесла... І тонка,
Як промінь, тремтіла стріла.
І присуд гримить невмолінням закону
З високого, перлами вбраного трону:
"Облесливе виріжте серце її,
Спалить у вогні, без жалю,
А тіло холодне, мов тулуб змії,
Шакалам лишити велю,
Щоб Вітру Орлиці не снилися крила,
Заморського ворога щоб не любила!"

... Гуде барабан. Вихрові танок
Під сплески гарячих долонь.
А виснувавсь присмерк, як сизий димок –
На кручі зметнувся вогонь,
Тій кручі, яку стереже безнадія:
Провалля вниз, глибина чорторія.

Обагрену полум'ям зелень верхіть
Підносить накручна земля.
Караючись, трепетне серце горить,
Вечірню зору умовля:
"Звісти, моя зірко, заморця про муку,
Смертельну цю муку – з любов'ю розлуку."

І в форті міжгірнім Родрігес Хуан
Відчув неспокою тягар.
О, ноче!.. О, краю легенд і оман,
Де зорі цвітуть, мов янтар,
Де дні у конквісти пекельному гулі,
Де люди не коряться підступу й кулі!

Він хоче згасити неспокій вином,
І келих бере, а на нім
Узориться полум'я злотом-сріблом,
Палаючим серцем живим.

Хуан вибігає під небо зористе
І заграви бачить крило багрянисте.

Він лютих палив скликає своїх,
Він лютих паливод скликає своїх,
" Дивіться: ацтеків гульня!
Оточимо справа і зліва... І їх
Уранці склює вороння."
Відсурмлена в форті нічному тривога...
По тропях осідлана мчитьс я залога.

Нервуються вершники. – Чорт побери,
Ну, й темно ж...
– Питьма і туман,..
– Вже близько...
– З очей не спускайте зорі
Вечірньої! – кликнув Хуан.
Поскрипують сідла... Нерівна дорога...
Осідлана мчитьс я по тропях залога.

Тускніє зоря. Під копита лягли
Піски, зачакловані сном.
До полум'я – віддадь польоту стріли,
І можна летіть напролом...
Кіннота проноситься зліва і справа...
І глухне луна у безодні кривава.

Танок вихровіє під сплески долонь,
Тривожно гуде барабан,
Як води й земля, як накручний вогонь...
Густий одягає туман,
Вартуючи кручу, німа безнадія:
Провалля і трупи на дні чорторія.

Хор

Вогню не з'єднати з водою вузлом,
Два недруги – світло й питьма.

Хто серце несе нам, отруєне злом –
У нас йому місця нема!..
Орлиця, Орлицю Вітру
Ти будь не змогла.
Ти з вітром лихим подружила...
І з вітром пішла...

Мехіко, 1956.

ДИМУЧІ ГОРИ

Кошлативсь дим. Спинавсь на гори, мов
Рудих ведмедів зграї. Мляво йшов
По древнім лісі. Неба гони сині
Уже мережив, черно й сіро дим,
І, мов той смерч, стояв стовпом густим
Біля вождів племен в гірській долині.

Димилась люлька миру. Та її
Ніхто не брав до рук. Жалі свої
На гнів змінивши, кожен ліз думками
В сусіда землі, в ловів кращу шир.
І третій день думок не вабив мир –
Усі вожді сиділи ворогами.

Димилась люлька. Зводивсь хмуро ліс.
У небі раптом білий птах завис,

Крилом змахнув, розцвів, мов квітка біла.
Спрозоривсь дим. Теплом війнув по всій
Долині сонця легіт. А в ясній
Красі небесній мріли птаха крила.

Це Миру Дух себе вождям з'явив
І мовив так до них: "Озер, лісів,
Долин, річок і гір, і прерій діти!
Розчати мирні дні зібрав я вас,
Щоб зникли чвари, воєн братніх час
І світлий дружби онов міг дозріти.

По що ж вам ближче прах своїх імен,
Аніж добро? Всі люди всіх племен,
Як зливи в спеку, марно ждуть спокою.
По черзі, в колі мирному, візьміть
Священну люльку миру, закуріть –
І дружби хай танок бринить луною!"

Але й четвертий день намарно йшов.
Старих вождів злоба й бурхлива кров
Жбурнула в шал – вп'ялося тіло в тіло.
Спинався час. І в мить цю шум орла
Сполошив небо. Тінь від крил лягла
На гори й ліс – і все кругом стемніло...

Коли ж орел могутній зник, на тім
Долини місці, де, в диму густім,
Вожді сиділи – гралась миші злючі,
І дикий ріс бур'ян шорстким кушем;
І слався дим, який стоїть іще
У горах досі, і їх звать – Димучі.

Чикаго, 1959.

СМЕРТЬ ХУАРЕСА

*Як житиму? Де батьківщина моя?
Де буде мій дім?*

(З ацтецьких плачів)

Хор

Прийшли ми тільки заснути в могилі.
Прийшли ми тільки для сну.
Неправда, ні, це неправда:
Ми жить прийшли на землі!
В траву весняну обернемось ми –
І наші молоді знову серця проростуть,
Розкриють свої пелюстки.
Лише тіла наші, мов ті троянди:
Розквітнуть, потім зів'януть.

Місіонер,
На півслові обірвавши молитву,
Закам'янів:
Хуарес-новіціант,

Мов на гріх,
Прословоблудив (живий іще був):
" Отче...
Як битва?..
Конкістадори... братів
Не подолали
Моїх?"

І ворухнувся,
І стогоном затявсь.
І лисніла,
Мов ті гірлянди вогню,
Кров,
Що сочилася з ран.
" Сину мій,
Очі зімкни!.."
Дим продирався несміло
У Сан Мигеля
Каплицю,
Край гори Монт-Альбан.

А за стіною
Димилася земля.
За стіною,
Проз пошматоване місто,
Завойовники йшли.
" Сину,
Закрий свої очі!..
Я молюсь
Над тобою,
Щоб відійшов ти
В небесний
Світ,
Без гніву й хули...

Ну, поступися ж бо

Місцем
Земним,
Чадо Христове!..”
І підкрадались
Думки:
Як їх усіх загребти,
Цих сапотеків, ацтеків...
Цих тольтеків...
І майя...
Скрізь тут
Чудово
Та, от... живучі
Вони,
Ці бронзошкірі
Чорти...

Місіонер прояснів
(Десь гуготіла кіннота!)
І позіхнув
На десятій од Матвія главі:
”Я меч
Прийшов принести вам –
Не спокою щедроти,
Вас порізнити
Прийшов,
Дать вам закони
Нові...

Той
Недостойний
Мене,
Хто свого батька
Чи матір
Більше від мене
Полюбить...”
Догасав Хуарес.

І увижалося йому:

Пожеж

Зиг

за

ги

Щербаті,

А по них

Бог чужинецький

Опускався

З небес.

Він

Огнезоро-всевидячий

Був.

Руки вогнисті

Над пошкарубленим згір'ям,

Як господар,

Простер.

"Допоможи ж нам...

Обложеним...

У кожному

Місті!..

На Хуареса моління

Згляньсь...

Твій раб

Ще

Не вмер..."

Але – палали оселі...

Почорніле,

У горі,

Стогнало навіть

Каміння.

Овид

Погаром гірко

Пропах.

Дим заховав
Пірамідами поздиблені
Гори...
Аборигени замучені
Висять на
Стов-
п
а
х.

"Що ж це?..
Лукавою правда
Буть не може!.."
Смертельним жахом
Обледенілося серце.
Кров
Спинялась
Густа...
І по
ле
ті
ла,
Відбита у еспанця,
Наваха
З руки,
Що вміла христитися,
У образ
Ісуса Христа.

... За Сан Мигеля
Каплицею
Лежала
В диму вся
Земля ацтеків.
Тишіло.
Мов палаюча квітка,

Жовтогаряче
Померкло сонце в бронзовій
Чаші небес.
І на мерця подививсь
Місіонер,
І всміхнувся:
Сурмовістив перемогу
Кортес.

Хор

Прийшли ми тільки заснути в могилі.
Прийшли ми тільки для сну.
Неправда, ні, це неправда:
Ми жись прийшли на землі!
В траву весняну обернемось ми –
І наші молодо знову серця проростуть,
Розкриють свої пелюстки.
Лише тіла наші, мов ті троянди:
Розквітнуть, потім зів'януть.

Мехіко, 1956

ПОЯВА ГОСТЯ

Хлопці душу в спирт свій утискали,
В крихти сил – змагаючись – останні:
Буде в них віднині за привілляю
Той, хто першим вийде у змаганні.

Бистрий Кібчик в плаванні – найперший.
Стріли влучно випустив дубові.
Тільки от побореться й дійде вже
Броду слави, гонору й любови.

Хміль легкий відчувши перемоги,
Хлопець мовить гордо, без турботи:
"Ще такий на світ не народився,
Щоб мене осилив побороти.

Схочу, навіть Велетень Камінний

Ляже вмить, скорившись моїй силі."
"Так сказавши, — голос одізвався, —
Мусиш слово виконать на ділі."

Кожен з хлопців зір свій насторожив:
Близько них, завихрених змаганням,
Гість-юнак з'явився непомітно,
Шкур старих обвішаний лахманням.

— Хто́ ти?
— Звідки, шарпана комахо?
— Дохла рибо, гнана течією!
— Стань до діла, — скрикнув **Бистрий Кібчик**, —
Власну силу зміряю з твоєю!

Та й бере на плечі каменюку,
Аж зігнувсь, притримує рукою.
Гість-юнак ще більшу каменюку
Взяв, підняв її над головою.

Бистрий Кібчик стогне й підіймає
Інший камінь, теж над головою.
Гість бере й швирга валун, що землю
Стряс, упавши гулко за рікою.

Бистрий Кібчик пробує — не може
Взять валун — і миється сльозою.
В шкур лахманні схований просяяв
Мирно гість усмішкою ясною.

Потім зрушив камінь непорушний.
Взяв у руки. Поглядом племінним
Вріс у камінь. Виріс кам'янисто,
Грізно ставши Велетнем Камінним.

Хлопці знишкли, трепетно й похнюпо.

Страх скував їх постаті оплечисті.
Раптом Грізний Велетень ще за – і
Гість-юнак стоїть на його місці.

Та й до них, як батько, промовляє:
"Ви гостей шануйте, і по вбранні
Лиш судить не смійте про людину,
Щоб не вийти битим у змаганні.

Слів пустих про діло не пустее,
Слів бучних, що вітрова тривога,
Ви казати не смійте, як до зроби
Вам довести слів цих неспромога."

Хлопці мовчки голови підводять:
Камінь. Тиша. Трави темносині.
Замість гостя, крілик був стрибучий –
Стриб та стриб – і зникнув у долині.

Оттава, 1961.

ОДРУЖЕННЯ ВЕЧІРНЬОЇ ЗОРІ

Пахне місячна повінь весною. Птаха Самотня
Мріє, сидя в лісній зарості, оддаль осель.
Снять в оселях найкращі мисливці нею, та все це
Хвацькі воїни лиш, тільки звичайні орли.

Мріє жадно вона про ловця краси неземної,
Світлий голос його, очі – мов сполохи зір.
Довго дивиться дівчина вгору й мовить, зідхнувши:
"От вечірню зорю мати б за мужа собі!"

З ляку заєць прокинувсь, чкурнув прожогом, як вітер.
Дрозд крильми зашамрів. Близько озвався фазан.
Шелест лісом побіг, мов луна, і в зоряне небо
Десь на мертвій тропі тоскно завили вовки.

Тінь хитнулась – і в місячну теплу повінь, що дише,

Сухо пініться скрізь, дівчина стежкою йде.
Рівну стежку усміхнений красень їй заступає:
"Здрастуй, каже, я твій милий Вечірня Зоря.

Вчувши голос хотіння твого, я з неба зійшов і
В дім свій кличу тебе. Солодко очі заплющ!"
Очі Птаха Самотня закрила й бачить, відкривши,
Інший край і людей зоряних, скелі й гаї.

Бродять буйволи обік наметів білих-пребілих.
Сірі хмари качок просяться в їжу самі.
Зріс риж обважнілий. Хлюпоче риба у річці.
День по вінця ясным сонцем налятий стоїть.

"Буду щастям, як медом, тебе поїти, дружино,
В цій країні небес, каже Вечірня Зоря,
Щастя буде довічне, лиш бійся вирвати корінь,
Білий корінь, що в ґрунт гостро пуска пастернак."

Знала вічність, як скорше вчинить щасливою жінку —
Чистим блиском в очах сина відбилась її.
Матір сяла, мов райдуга. Все на світі забула,
Тільки сином жила й ріс неохмареним син.

В день триліття ж свого пастернак він здивав, і різко
Тілом крикнув усім, гнівно зайшовся слізьми:
Рвав безсило і вирвать не міг. Пригналася мати.
Ніжно хлопця взяла... Витягла корінь йому.

Корінь виломив отвір у небі. Глянувши в нього,
Жінка землю, людей рідних пізнала внизу.
Душу холод самотности сповив, боляче й гірко.
Гірко раптом лице бліддю взялося сумне.

Кров, як гай, зашуміла. І впала жінка й відчула:
Вмерло щастя її в неба країні ясній.

Міцно-міцно притисла вона дитину до лона.
Злива хлинула сліз...

Довго Вечіря Зоря,

З ловів м'ясо принієши, тужив на місці, де отвір
Зник у небі і шез Птахи Самотньої слід.
Чуло серце його: при оселях племені Сірсі
В неї гостять пісні, з нею— найкращі ловці.

Оттава — Монреаль, 1962.

БАЛЯДА ПРО СВІТЛО

*Я хочу іти не в пітьму –
Я йтиму до дня...*

(З магічної пісні)

У цім ресторані столиків –
хоч греблю гати!
На столиках,
одягнені в скло,
поблимують
свічки,
свічки...
І п'яна від гамору,
і п'яна від віскі
опівніч,
невмов та дволика відьма,
для всіх непомітно
стоїть за плечима
у кожного,
хто хоче самотнім бути,
хто втік від самотности

в цей, більший
за Ноїв ковчег
біблійний,
великого порту
нічний ресторан.

Мулати і білі й чорні;
матроси
і контрабандисти;
бездомні пророки,
поети бездомні,
митці; океанських ко-
раблів капітани;
майстрі
злочинних містерій
і гомосексуалісти;
бліді наркомани; сонно-
бліді полісмени
в цивільному й чустрі,
як пси, детективи;
кривавих спектаклів
німі режисери;
глянсовані міс,
що грають примхливо ролю
повій
і просто повії –
уся ця
колекція антуражу
барвистого,
богам іронічним
підсудна, богам поразки й успіху,
за столиками
ночує,
де їжі либонь удосталь,
страшної любови й ненависти
удосталь,

Удосталь питва веселого,
і поруч – свічки,
свічки,
свіч-
ки.

І я...
Сиджу й несиджу.
Як птах той у небі,
чужім і далекім,
я весь загубився
на Півночі мертвих
легенд,
холодного сонця й місяця,
і темної тиші:
я в книжці розкритій зникнув,
полонений казкою
про хлопця
забутого плем'я,
що вкрадене світло
знайшов
і людям віддав знемоглим,
своїм індіанцям
Аляски віддав
(Було це давно-давно...)

Було це в час, як щезло сонце й місяць
На Півночі, й усі, всі індіанці
Жили при світлі лиш зірок. Шамани
Даремно заклинаннями томились:
Довкруг лишалась ніч і в небі – зорі...
І жив та був у нижньому Юконі
Звичайний хлопя. Бідний хлопець. Дурник!
(Принаймні, так усі його сприймали).
Але, от, він і взяв на глум шаманів:
"Які ж то ви премудрі і всесильні,

Брати нітьми, коли нездолані світла
Украденого людям повернути?
Гай-гай!.." "Це бунт! - в один гукнули голос
Шамани, перелікані зухвальством. –
Лосось не йде на влов без волі духів,
І спис - не дотикається ведмедя.
Нітьма, яку ти бачиш, злий безумче,
За гріх країну тундри навістила,
Послушна добрим духам, спраглим жертви.
Ми випустимо з тебе кров бунтарську,
А з шкірище один змайструєм бубон."
Та хлопець, сміхом бризнувши, й не думав
Себе дурній віддати покійно смерті:
Він мав свого магічного з собою
Плаща, одяг його і миттю зникнув,
У ворона прудкого обернувшись.
Проте, не ворон – він з'явивсь, цей хлопець,
Небавом біля ветхої бабусі
І мовив так: "Мені наснивсь голодний
Вовчисько, що до місячного неба
Іскристі очі звів, розкрив ротище,
Оскирив усі зуби й, мов той олень,
В зубах його застряв кривавий місяць.
Я вовка не зумів уполювати,
Бо місяць раптом згас... І я прокинувся.
І, в темряві, зустрівся з очима
Шаманів лютих. "Ніч – вони сказали –
За гріх наш опустилася на землю,
З веління добрих духів... "Ні, брехня це!
Сусіди, ескімоси й алеути
Хиріють теж – ні м'яса в них, ні риби:
Для щедрого на здобич полювання
Самих лиш зір замало навіть духам...
Предобра, посивіла від страждання,
Багато літ живеш ти, щастя й лихо
Бувальщини у пам'яті зберігши,

Скажи, хто викрав наше сонце й місяць?
Де сховалі вони? Я помандрую
Для всіх людей шукать ясного світла."
І мовила бабуся: "Найчистіше
За всі чистоти світло тільки чистим
Довірливе рукам іспоконвіку.
Ти маєш руки, серце й душу чисті.
Скидай же і взуття недмежонкіре
І йди на Південь -- чусш? – дальній Південь
Скривавленими, босими ногами
У путь шукання, путь терпіння і горя.
Ти знайдеш незамучене ще сонце,
Що жде тебе, однак його нелегко
Забрати від підступного злотворця."
Взуття своє одразу ж хлопець скинув,
Узяв плаща магічного з собою,
Та й вирушив одразу ж у дорогу.

...І вигучнів свист і оплески,
мов те лопотіння крил
сполоханих
ворон:
тріумф! На естраді,
в кінці гамірної залі,
глянсована міс
безглузду
спартачила пісеньку...
Я знехотя очі
підвів, розгубившись:
на мене дививсь такий
схвильований,
за столиком сидячи
моїм, незнайомиць.
– Чи можна?..
– Будь ласка... Будь ласка, місце вільне.
Але він, здається,

не чув моїх слів, продовжуючи
писати щось так швидко-швидко...
Розбурхане
волосся, пронахле свіжим вітром,
безладно спадало
йому
на очі,
і він раз-у-раз, немовби
прогонячи муху,
знервованим рухом
руки, відкидав
його
назад...
Я раптом помітив
у нього на пальцях,
на куртці й волоссі
багріючу кров.
Людина містерій?
Поет, що буквально кров'ю власною
фіксує поему?
Хто він,
уже не юнак,
але й не цілком ще
змужнілий?
Тим часом, відчувши, мабуть,
чийсь погляд на собі,
сусід мій
оглянувсь.
І знову писав, писав...
І знову якась дияволка,
розстебнута
до голого тіла,
під оплески й свист,
на тьмяну естраду
зійшла.

... Він бачив лиш пітьму, засніжжя й зорі
Осумленні, й свій напрям віднаходив
У мертвій тьмі, в снігах томких по зорях
і бішених вітрах. І невідомо
Нікому в світі, скільки миль жажотних
Скривавленими, босими ногами
Пройшов той хлопець, скільки діб страждання
Він витерпів, шукаючи даремно
Для всіх людей знемоглих світла,
Украденого демоном-злотворцем.
Але не буде казки, як не буде
У казці несподіваного чуда:
Побачив хлопець сонця гострий промінь,
Що вихопився з темряви й погаснув,
І потім знов заблис, губився знову
За мрілою, у далечі горою.
Гора стогнала. Все чіткіш сіріла.
Овиразнилась врешті, і хлончина
Вжахнувся: це була гора живих ще
Людей і посірілих уже трупів.
Студений морок вис над нею, й тільки
Південну її сторону яснило
Так близько (йди й бери його руками!),
Прип'яте до пригірної оселі,
Скорботне сонце мертвих - дивна куля.
Тут хлопець і задумавсь: як же взяти
Промінну кулю цю. Вона гаряча!
Та раптом засвистіла завірюха,
І меркло в ній тремке проміння, мляво
З лопатою осявши чоловіка,
Що вгору кидав сніг. "Ти сонце гасиш!" –
Окликнув, насторожуючись, хлопець.
"Ні-ні! Гасити світла я й не думав –
Сніжок лиш прочищаю від проходу
В мої хороми. Хто ти й звідки будеш?"
Замислився хлопчак. На омертвілу

Поглянув скося гору й так промовив:
"Я з дальньої дороги подорожній.
Звичайний хлоня... Темно в наших житлах,
Так я оце й прибився аж до тебе,
Що викрав світлі дні в людей, і хочу
Назавжди залишитися з тобою."
"Гаразд. Не перший ти сюди задибав," –
Одвітив чоловік – і реготанням
Страшним заливсь, і йти звелів хлопчині
За ним у підосельне підземелля.
Він швидко перший сам ступив у нього,
На гостя й не оглянувся, й упала
За ним одним параз важка заслона
Підступної, задушливої смерти.
В ту ж мить меткий, мов та вивірка, хлопець
На демонове вистрибнув подвір'я,
Схопив промінну кулю сонця, в плащ свій
Магічний загорнувши, взяв лопату
Та й був такий: чимдуж побіг на Північ.
Але не забарилась гупотнява
Услід йому, благання й гнів, погрози
І вереск, і закляття чоловіка,
Що гнався, гнався, гнавсь... Тоді хлопчина
У ворона прудкого обернувся.
Над ним густіли зорі, як ті зерна
Достиглі кукурудзи, а по чорнім
Снігів безпутті демон біг, волавши:
"Ти вихитрував світло ненадовго.
Бери його! Мені ж віддай лопату:
Слабію й безпорадню без неї!" –
І далі гнався, гнався, гна...

– Пробач, сер! – озавсь раптово
сусід мій. – Я хочу... Що ти
читаєш?

– Стару індіанську казку.

Про хлопця...
Він сонце шукав
украдене.
– Знайшов?
– Нелегко йому було, проте
знайшов і забрав од демона,
у злу перевтіленого
людину.
– І потім?
– Погоня за ним була.
Але він плаша мав
магічного...
Коротше: зробився вороном,
сягнувши пільмави неба.
А демон за ним все гнавсь і гнавсь
по чорнім безпутті
засипаної
снігами
німої землі.
– Я хочу...

... Та хлопець і над снігом, і над чорним
Безпуттям так летів, як тільки крила
Витримувать могли і, чоловіка
Згубивши злого в злій, нежданій хвищі,
До Півночі своєї добирався.
І все він думав про людей, що сонце
Утратили, що з горя поніміли,
Шо ждуть – не ждуть хоч скравки дня ясного.
І взяв та й відломив, не поскупився,
Як добрий хліба шмат, частину світла
Від кулі променистої і кинув,
І день зробив. Не зна ніхто вже нині,
Де й скільки, у мандрівці піднебесній,
В пільмі знеможеній, днів надії й шастя
Хлопчина засвітив, подарував їх

Землі і людям, царству птиць і звірям.
Відомо лиш: останню над Юконом
Він кинув частку світла, день останній
Зробив для поселян сувороніччя
Країни вічних зим, його країни.
А потім опустився з піднебесся,
Магічний скинув плащ, людей веселих
Зізвав та й, не вагаючись, промовив:
"Гоніть в три шиї кодро тьми – шаманів!
Нещадним помелом прелицемірну
Метіть брехню з осель, щоб Добрий Дух нас
По-батьківськи беріг!" Осатанілих
Шаманів страх узяв, і вбили хлопця
Шамани, підстерігши потаємно
Від всіх людей і птиць усіх, і звірів.
А сонце пломеніло. І, як міра
Добра і зла людського, світло й темінь,
Вірніш: сліпонароджувані ночі
І дні прозорі, з тих часів далеких,
Чергуються, хоч різна довгота в них,
Тому, що хлопець кидав частки кулі
Промінної на відстанях нерівних.
Тяжка була для нього путь по небу!

– Що ж з демоном?

– Не сказано. Оповідь
на цім і кінчається.

Мабуть, – осміхнувсь я, – демон все ще
продовжує

погоню, принаймні

лютує, як хвища та,

в якій він завихривсь... –

Нудний, на естраді, негр басив про щезлу
веселку й коня без вершника...

І мчить донезмоги кінь той
роздоллям...

І кондор кружля, кружля...
І кіптяво
заблимала свічка,
одягнена в скло.
І я, несподівано
зіткнувшись поглядом
з очима співбесідника
свого, занімів:
цю розпачу
безодню,
ці іскри жаги спаленні,
цей блиск непокори й гніву –
очей цих –
не зможу, ніколи
не зможу забуть.
– Хто ти? Познайомимось...
– Окей... (і додав півшепотом)
Я хочу... тебе прохат'... Під книжкою
твоею мій лист. Укинь його
у скриньку поштову... Зробиш це?
– Звичайно ж, але...
– Я вірю тобі... Прощай! Про-ща-а-й!!
І зник. Так зникає видиво,
Так горя й тривоги спогад
зникає у пам'яті,
щоб знову не раз воскреснуть
і мучити серце знов.
Хто він,
в заношеній куртці,
уже не юнак,
але й не цілком ще
змужнілий?
Шукач авантур, що шхуну
свою контрабандну
в затоку нічну
погнав?

Розсвячений мафією
свавільник?
Пустий наркоман?
Хто ти?
Хто?..
Гриміла,
біснуючись, чаля. Дійство
продовжувалося:
в п'ятмі, на естраді,
танок закружляв.
І лунко лящали
сухі кастаньети й оплески,
і блимали кіптяво
свічки, і очима блимала
давно очманіла людська джунгля...
І раптом здалось мені, що весь насправжній
ковчег цей зірвався з якоря,
уже відпливає,
уже серед хвиль гучних колишеться,
уже не пливе, а грохітно
в безодню
летить.
Я встав і, притиснувши
чужого листа до книжки,
лишив ресторан...
Сіріло.
По небу розсіпались
Як ті геральдичні птиці,
схвильовані зорі.
Зідхав неспокійний бриз.
Тікати у безвість пальма
Збиралась, хитаючись,
Та зрушити з місця
Ніяк не могла.
Якийсь волоцюга виріс, ніби виринув
з-під праху землі,

і руку простяг до мене: "Зябло!
Позич хоч на склянку кави десять центів!"
"Я тільки, на жаль, поет... Як ти, бездомний...
В кишенях моїх дипломи
університетські
і вірші й увесь наш світ,
лиш грошей бігма... Я б дав тобі
і цілого доляра,
коли б (чорноробом,
звичайно) відваживсь
найняти мене плянтатор,
дрібний бізнесмен,
а чи фабрикант."
"Як зябло... добіса зябло" – сумно буркнув
бездомець – і щез,
немов провалився крізь землю...
Вітрини...

Вогні...

Камінна ніч...

Я довго либонь ішов, як той сновида:
змішалася казка й дійсність.
Ішов, заблукавши
в республіку моторошного
відчаю,
завулків, таверн, вітрів, зміїстих вуличок,
якими бродив Джек Лондон.
І видалось: тінь його ось тут, упоруч мене.
Він тихо ступа, чомусь нервується.
І, справді, не поруч –
за мною
скрадливі почулись кроки.
І саме тепер я
згадав про листа,
мов голуба білого,
шо вирватись хоче в простір,
шо дотику рук чийхось хоче.

Лети! Передам тебе поштовій скриньці
тайком від сторонніх
очей.
Але, крадькома, за мною
петлялися кроки.
Я зовсім даремно спробував
сховати себе в сплетінні мертвих вуличок:
вони озивались, близько й виразно,
скрадливо-підступні кроки...
І ось я, сливе бігцем, на галяві
німій видноти, звернув за ріг
провулку безлюдного,
укинув конверт у скриньку
знайому й, полегшено
зідхнувши,
відчув несподівано
чиєсь позад себе тепле дихання.
Я різко оглянувся: тепле сонце
всміхнулось до мене... Сонце сходило!
І мовив я: "Будь здоров,
нічний мій співбесіднику
в заношеній куртці!
Звичайно, ми більш
ніколи не стрінемось...
Не будеш ти знати
ніколи,
що розпач твоїх очей
предобрих, безумно спраглих
життя,
їх блиск непокори й гніву
назавжди в моїх
відбилися очах, у серці
моїм..."
Стогнав океан за мною.
І порт прокидався гудками.
І бронзово день прояснювавсь,

як той монумент моїм забутим друзям.
І твердо я йшов по бруку вулиць
камінних:
я ніс на віттар
суворого дня самого себе,
до решти, до краплі
останньої крові,
лиш бути б таким, як хлопець
малий з індійської
безсмертної казки,
що сонце знайшов
і людям
роздав.

Тихоокеанське побережжя, 1957 і 1965.

ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГУ

... Коли індіянці контролювали політичну рівновагу, європейські поселенці змушували їх рахуватися з своїми замірами і, при допомозі договорів та інших засобів, торгувати. Перші поселенці виявили, що іногянці південного сходу мали високорозвинену мирну цивілізацію. Північне продовження її, Лігу Ірокезів, скопіював Бен'ямін Френклін, плянуючи Федерацію Штатів.

Але, коли індіянці знесилились, їх розмістили по резерваціях, землях для них, часто-густо, незвичайних, і країна звернула увагу на інші справи.

(Джан Ф. Кеннеді)

Плем'я Наваго сьогодні найбільше в США. Нафта, уран і поклади інших дорогих мінералів збагачують фонди племені... Промисловці признаються, що люди з племені Наваго — надійне джерело праці, а індіянська площа землі — ідеальне місце для будівництва фабрик, вільних від встравання профсоюзів.

(Журнал "Індіянський історик", Сан-Франсіско, червень, 1966).

ДОДАТОК

ЗРАЗКИ ІНДІАНСЬКИХ ПІСЕНЬ І ПЛАЧІВ

(ПЕРЕКЛАДИ)

ПІСНЯ ДО ГІР

(Плем'я П'оні)

1

Від гір лягає тінь на стежку, якою ми йдем;
Он та вершина гостро зводиться й чітко;
Поглянь! Гора з піднятою головою стоїть;
Туди ми йдем, туди веде нас ця стежка.

2

Від гір лягає тінь на стежку, якою ми йдем;
Он та вершина гостро зводиться й чітко;
Поглянь! Ми вгору йдем... Спинилися близько вершини;
Стає крутою стежка і повільніє хода.

3

Від гір лягає тінь на стежку, якою ми йдем;
Он та вершина, гостро зведена й чітко,
Тепер уже ось біля нас височіє;
І ми, ногам спочинок давши, безпечно спинились.

4

Від гір на стежку нашу падає тінь;
Он та вершина, гостро зведена й чітко,
Тепер уже ось біля нас височіє;
Спочили, врешті, ми співаємо пісню свою.

ПІСНЯ ГАРНОЇ ПОГОДИ

(Плем'я Гайда)

О Добре Сонце,
Глянь вниз на нас:
Сяй, сяй нам, о Сонце,
Збери хмари дощові, похмурі, своїми руками,
Щоб зупинився дощ!
Тут бо, на березі, всі твої друзі,
Готові йти на рибну ловлю,
Готові до полювання.
Глянь, отже, на нас привітно, о Добре Сонце!
Дай мир нам у племені
І з усіма нашими ворогами.
Знову, знову звертаємось:
Вислухай нас, вислухай нас, о Добре Сонце!

ПЛАЧ КОХАНЦЯ

(Плем'я Тіва)

Моє серце, ми під вербами, над берегом, сиділи.
Прилітала птаха жовта і співала.
Я це згадую й оплакую.
Ми сиділи під маїсом, що ріс.
Прилітала мала, як листок той, пташка і співала.
Я це згадую й оплакую.
Ми ходили по луці жовтавих квітів.
Як давно ми – на жаль! – ходили веселі.
Все тоді шастям світилось, але, як – на жаль! – давно.
Ми ходили удвох по луці малинових квітів...
Ох, серце моє, тепер я йду й горюю один.

ПЛАЧ БАТЬКА

(Плем'я Пазт)

Сину, мій сину!
Я на гору зйду
І вогонь розпалю там,
У ночах синового духа.
І оплакувать буду,
Кажучи:
"О, сину мій!
Що життя мое варте, коли ти вмер?"

Сину, мій сину,
Мовчки в землю глибоку
Ми тебе поховали
У вождевім одінні і всім
Приналежним до воїна.
Звичайно, там,
У країні духів,
Твої подвиги будуть тебе супроводити!
Звичайно,
Кукурудза похвалиться знов качанами!
Тільки я ось...
Я – порожнє стебло, що видніє
В далині, після збору врожаю залишене.
Сину, мій сину!
Що життя мое варте, коли ти помер?

ТРАВА НА ГОРАХ

(Плем'я Пают)

Ой, давно, давно
Сніг заволодів горами.

Олень зійшов униз і гірський баран,
За сонцем подавшись на південь
Живитись травою й стручками бобів.
Гучно гримлять барабани
В гірських оселях.

Ой, давно, давно
Ми їли насіння чії
І сухе оленяче м'ясо літнього убою.
Ми стомлені своїми оселями
І запахом одягу продимленого.

Ми хворі бажанням сонця
І трави на горах.

НІ ДУХ НІ ПТАХ

(Плем'я Шошбни)

Ні дух ані птах;
То флейту мою ти чула
Минулої ночі над річкою.
Коли ти прийшла із кошиком плетеним
До річки, що верби гойдала,
Ти флейту мою почувала:
"Векобо, Векобо –
Вона тебе звала – виходь під верби!"

Ні вітер ні птах –
Люпин шарудів розквітлий.
Ти кров мою чула,
Що шелестом трав озивалась
До кожної складки твого убрання;
Ти кров мою чула
У дикій троянді під вербами.

Не звір ворухивсь –
То чула моє ти серце, що, в засідці
Бажання мого, ступало
Вперед і назад, як музика
Вмирала моєї флейти.
Векобо, Векобо,
То чула ти серце
Моє, що стрибало під вербами.

ГОЛОС, ЩО ПРИКРАШАЄ ЗЕМЛЮ

(Плем'я Наваго)

1

Голос, що прикрашає землю!
Голос вгорі,
Голос грому.
У хмарах темних
Знову й знову гучить він,
Голос, що прикрашає землю.

2

Голос, що прикрашає землю!
Голос внизу,
Голос коника.
В травах і квітах
Знову й знову дзвенить він,
Голос, що прикрашає землю.

ВІЙСЬКОВІ ПІСНІ ПЛЕМЕНИ ОДЖІБВЕЙ

1

Слухайте голос мій, Птиці Війни!
Я готую вам ситий бенкет.
Бачу, ви лінії
Перетяли ворожі;
І – як ви – я їтиму також.
Я хочу прудкості ваших крил;
Я хочу мстити, як ви, пазурами;
Я збираю друзів своїх;
Я за вашим польотом услід іду.
Гей! Ви, молоді вояки,
Гнів свій несіть на поле борні!

2

Тут ось кровоточили груди мої!
Дивися-дивись! Це рубці війни!
Здрігаються гори від крику мого пронизливого!
Я б'юсь за життя.

КОРОТКА ДОВІДКА ПРО АВТОРА

Петро Карпенко-Криниця народився 22 грудня 1917 р. в с. Бакланова-Муравейка біля Чернігова. На базі середньої освіти закінчив річні курси учителів історії і працював учителем. Закінчив також (заочно) історичний факультет Учительського Інституту в м. Києві і згодом, стаціонарно, мовно-літературний факультет цього ж учбового закладу, продовжуючи навчатися в Київському Педагогічному Інституті ім. М. Горького.

За рік перед 2-ою світовою війною був директором школи. Друкуватися почав 1938 року.

Під час війни, на окупованій німецьким фашизмом Україні, брав участь у національно-визвольному підпіллі. Як відповідальний редактор і звичайний журналіст, працював у кількох пресових органах, зокрема в тижневику й щоденнику "Краківські Вісті". Арештовувався нацистами і кінець війни зустрів Ostarbeiter'ом.

Після капітуляції Німеччини був співробітником газети "Українська Трибуна" (Мюнхен), редагував журнал "Авангард" тощо. Кинув усе це і – з переселенням до США – обрав чесну працю чорнороба на підприємствах Нью-Йорку й у різницях Чикаго, на автозаводах Дітройту й фабриках Льюїс Анджелесу, в бруклінських доках і на плянтаціях Каліфорнії.

Здобув науковий ступінь з бібліотекознавства в Оттавському університеті (Канада) і два роки студіював в американському інституті російсько-слов'янських проблем (Нью-Йорк).

У вересні 1965 р. своїм життям кошмару й помилок вимірив безодній жах різних, але найтрагічніших епізодів, що сталися в житті двох американських поетів: Гарта Крейна й Езри Павнда.

Його біографія ще не закінчена.

"Індіанські балади" – сьома книжка Петра Карпенка-Криниці, видана друком.

З М І С Т

Замість передмови	9
Баляда про любов	11
Холодний камінь	20
Велетень і муха	24
Створення людини	27
Друга баляда про любов	36
Мертва долина	39
Вирок Монтезуми	49
Димучі гори	53
Смерть Хуареса	55
Поява гостя	61
Одруження Вечірньої Зорі	64
Баляда про світло	67
Замість епілогу	83
Додаток	85
Коротка довідка про автора	95

ІНШІ КНИЖКИ ЦЬОГО АВТОРА

- Гримлять дороги, Чернівці, 1942*
Полум'яна земля, Мюнхен, 1947
Підняті вітрила, Авгсбург, 1950
Солдати мого легіону, Чікаго, 1951
Поєми, Дітройт, 1954
Повернення друга, Мюнхен, 1958

